



اجرای احکام مدنی در رویه دادگاهها

گروه پژوهشی
انتشارات چراغ دانش



فهرست کلی

معرفی اجرای احکام در رویه دادگاه ها.....	۹
اجرای احکام مدنی در آراء دیوان عالی کشور.....	۲۱
اجرای احکام مدنی در آراء دادگاه ها.....	۴۹
اجرای احکام مدنی در نشست های قضایی.....	۱۱۵
اجرای احکام مدنی در نظریات مشورتی.....	۱۷۵
اجرای احکام مدنی در قوانین و مقررات.....	۲۱۵

فهرست جزئی

معرفی اجرای احکام در رویه دادگاه ها.....	۹
مبحث اول: کلیات اجرای احکام مدنی.....	۱۱
مبحث دوم: انواع اجرای احکام.....	۱۳
گفتار اول: حکم مالی.....	۱۳
گفتار دوم: حکم انجام متعهد مالی.....	۱۳
گفتار سوم: حکم غیر مالی.....	۱۳
گفتار چهارم: حکم قائم به شخص.....	۱۳
مبحث سوم: شرایط اجرای حکم.....	۱۴
مبحث چهارم: چگونگی اجرای احکام.....	۱۵
گفتار اول: اجرای احکام مالی.....	۱۶
گفتار دوم: اجرای احکام غیر مالی.....	۱۶
مبحث پنجم: تقاضای حکم اعسار.....	۱۷
گفتار اول: شرایط رسیدگی به دعوای اعسار.....	۱۷
بند پنجم- مستثنیات دین در دعوای اعسار.....	۱۸
گفتار دوم: نحوه طرح دعوای اعسار از سوی محکوم علیه.....	۱۹
اجرای احکام مدنی در آراء دیوان عالی کشور.....	۲۱
مبحث اول: آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور.....	۲۳
۱. در مورد قابلیت تجدیدنظر آرائی که دادگاه های عمومی در مقام رسیدگی به اعتراض معترض ثالث موضوع ماده ۱۴۷ ق.ا.م. صادر کرده اند.....	۲۳
مبحث دوم: آراء شعب دیوان عالی کشور.....	۲۷
۱. اختلاف در رسیدگی.....	۲۷
۲. اعتراض ثالث در توقیف و ابطال اجراییه.....	۳۰

۳۹	۳. توقیف مال غیر
۴۱	۴. مرجع رسیدگی به اعتراض به اجرای احکام
۴۳	۵. دادگاه صلح رسیدگی به دعوای اعتراض ثالث اجرایی
۴۵	۶. اعتراض ثالث اجرایی توسط خریدار مقدم
۴۷	۷. نحوه رسیدگی به اعتراض ثالث اجرایی
۴۹	اجرای احکام مدنی در آراء دادگاهها
۵۱	مبحث اول: آراء دادگاههای بدوی و تجدیدنظر
۵۱	۱. عدم استماع دعوی الزام به رفع بازداشت از ملک
۵۳	۲. اعتراض ثالث اجرایی به توقیف ملک بر اساس مبیعه‌نامه عادی
۵۴	۳. ماهیت تصمیم راجع به اعتراض ثالث اجرایی حکم یا دستور
۵۹	۴. اعتراض ثالث نسبت به تحویل ملک مورد مزایده مازاد بر محکوم‌به
۶۳	۵. اعتراض ثالث اجرایی به توقیف ملک بر اساس مبیعه‌نامه عادی
۶۵	۶. تنظیم سند رسمی اجاره نسبت به عین مرهونه
۶۷	۷. قطعیت دستور فروش املاک مشاع
۶۸	۸. رد دعوی انتقال رسمی ملک بازداشتی
۷۱	۹. آثار توقیف مال غیرمنقول بر دعوی الزام به تنظیم سند رسمی و فک رهن
۷۶	۱۰. دعوی تنفیذ انفساخ عقد
۷۹	۱۱. دعوی الزام به تنظیم سند رسمی ملک در بازداشت
۸۰	۱۲. اثر بازداشت ملک بر دعوی الزام به تنظیم سند اجاره و انتقال سرقفلی
۸۴	۱۳. مرجع حل اختلاف و رفع اشکال در مرحله اجرای حکم
۸۶	۱۴. عدم توقف عملیات اجرایی راجع به ملک به استناد مبیعه‌نامه عادی ارائه شده توسط معترض ثالث اجرایی
۸۷	۱۵. بطلان انتقال ملک در توقیف
۹۲	۱۶. لزوم رعایت اصول دادرسی در دعوای اعتراض ثالث اجرایی
۹۴	۱۷. نحوه اعتراض ثالث اجرایی
۹۶	۱۸. خلع‌ید از دیگر مالکین ملک مشاعی به تقاضای احد از مالکین مشاعی
۹۸	۱۹. اعتراض ثالث اجرایی نسبت به توقیف مال به استناد قرار تأمین خواسته
۱۰۳	مبحث دوم: آراء دادگاههای انتظامی قضات
۱۰۳	۱. قرار توقیف عملیات اجرایی پس از صدور حکم بر لزوم تعمیرات اساسی از طرف موجر و صدور اجراییه
۱۰۳	۲. تخلیه مغازه استیجاری بر اساس قانون اجرای احکام
۱۰۴	۳. به تأخیر انداختن یا عدم اجرای حکم به علت امور حادث
۱۰۵	۴. تأخیر اجرای حکم
۱۰۵	۵. توقیف عملیات اجرایی
۱۰۶	۶. ابلاغ اجراییه
۱۰۶	۷. تخلف مبنی بر عدم اعاده وضع به حال اول

۸. اجرای احکام دادگاههای مدنی خاص..... ۱۰۷
۹. توقف اجرائیه به موجب قانون..... ۱۰۷
۱۰. خلع ید و تخلیه ملک مشاع..... ۱۰۸
۱۱. تخلف از ماده ۵ قانون اجرای احکام..... ۱۰۸
۱۲. جلوگیری از اجرای حکم..... ۱۰۹
۱۳. تأخیر در اجرا علیرغم ابلاغ اجرائیه..... ۱۱۰
۱۴. تأخیر اجرای حکم تخلیه..... ۱۱۰
۱۵. دستور توقیف عملیات اجرائیه..... ۱۱۱
۱۶. دستور اجرای دادنامه بدوی بدون درج اصلاحیه..... ۱۱۲
۱۷. استرداد اموال توقیفی به صاحبان آنها..... ۱۱۲
۱۸. تخلف از اجرای ماده ۱۴۷ ق.ا.م..... ۱۱۳
۱۹. رفع اجمال و ابهام از حکم توسط قاضی اجرای احکام..... ۱۱۳
۲۰. تخلف در رفع توقیف از اموال منقول..... ۱۱۴
- اجرای احکام مدنی در نشست‌های قضایی ۱۱۵**
 ۱. اجرای احکام توسط شورای حل اختلاف..... ۱۱۷
 ۲. دادگاه صالح برای اجرای حکم..... ۱۱۷
 ۳. اجرای حکم در صورت نقض دادنامه در پژوهش..... ۱۱۸
 ۴. خلع ید از ملک در فرض احداث اعیان..... ۱۲۰
 ۵. اجرای حکم نسبت به محل سکونت سفرا..... ۱۲۱
 ۶. اجرای اختیاری پس از ابلاغ اجرائیه..... ۱۲۲
 ۷. نحوه اجرای احکام مالی علیه دولت..... ۱۲۳
 ۸. اجرای حکم دائر به انتقال فیش تلفن..... ۱۲۳
 ۹. اجرای پرونده‌های مرتبط..... ۱۲۴
 ۱۰. مرجع صالح اجرای حکم در صورت نقض در تجدیدنظر..... ۱۲۶
 ۱۱. توقیف ملک در طرح شهرداری..... ۱۲۷
 ۱۲. تبعات عدم ایداع تأمین مورد نظر دادگاه پس از درخواست محکوم‌له و صدور اجرائیه در آرای غیابی..... ۱۲۸
 ۱۳. مرجع اخذ تأمین مناسب و قبول ضامن معتبر جهت اجرای حکم غیابی..... ۱۳۰
 ۱۴. صدور اجرائیه مجدد پس از واخواهی..... ۱۳۲
 ۱۵. قابلیت واخواهی از حکم صادره علیه خواندگان حاضر و غایب..... ۱۳۳
 ۱۶. تجدیدنظرخواهی در زمانی که محکوم‌علیه حق واخواهی دارد..... ۱۳۴
 ۱۷. تجدیدنظرخواهی نسبت به تصمیم دادگاه در مورد ماده ۱۴۷ قانون اجرای احکام مدنی..... ۱۳۵
 ۱۸. توقف حکم در صورت اعتراض به حکم قطعی در شعبه تشخیص دیوان عالی کشور..... ۱۳۶
 ۱۹. اعسار از پرداخت نیم عشر اجرائیه..... ۱۳۷
 ۲۰. لزوم ملاحظه مستثنیات دین در هنگام رسیدگی به دعوای اعسار..... ۱۳۸

۲۱. خروج هزینه‌های اجرایی از حکم اعسار ۱۳۹
۲۲. کیفیت تصمیم دادگاه در خصوص دعوای اعسار زوج از پرداخت مهر در جریان رسیدگی به دعوای مطالبه. ۱۴۱
۲۳. موعد زمانی برای تقدیم دادخواست اعسار از پرداخت مهر ۱۴۲
۲۴. مقررات راجع به توقیف اموال و مستثنیات دین ۱۴۳
۲۵. اجرای حکم از مستثنیات دین ممنوع است ۱۴۴
۲۶. نحوه اجرای حکم قطعی بر فسخ معامله ۱۴۶
۲۷. نحوه اجرای حکم در صورت وجود محکوم‌لهم متعدد و زائد بودن محکوم‌به نسبت به اموال و دارایی محکوم‌علیه ۱۴۷
۲۸. نحوه اجرای حکم در صورت تصرف شخص ثالث نسبت به محکوم‌به با ارائه سند رسمی و یا حکم قطعی ۱۴۸
۲۹. توقیف ملک سابقه ثبتی که در تصرف بدهکار دارای سند عادی است ۱۴۹
۳۰. واگذاری مورد مزایده به نام دیگری قبل از انتقال قطعی ملک به نام خود ۱۵۰
۳۱. عدم تعلق نیم عشر اجرایی به تصمیمات شورای حل اختلاف کارگر و کارفرما ۱۵۱
۳۲. شمولیت قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی در خصوص اجرای ثبت اسناد ۱۵۱
۳۳. اعمال قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی در خصوص کارفرمای محکوم به پرداخت مال به کارگر ۱۵۲
۳۴. نحوه اجرای حکم در مورد انتقال فیش تلفن ۱۵۴
۳۵. چگونگی توقیف سرفقلم معرفی شده توسط محکوم‌له جهت استیفای محکوم‌به ۱۵۵
۳۶. تقاضای محکوم‌به جهت اعطای مهلت به محکوم‌علیه حبس شده در اجرای ماده ۲ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی ۱۵۶
۳۷. عدم جواز حبس مدیران و مسؤولان شخصیت حقوقی در صورت استنکاف از پرداخت محکوم‌به ۱۵۷
۳۸. عدم لزوم دعوت مجدد محکوم‌له جهت اجرای حکم قلع و قمع بنا پس از صدور اجراییه ۱۵۹
۳۹. منظور از محکومیت مندرج در ماده ۲ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی نسبت به دین ۱۵۹
۴۰. لزوم طرح دعوای خلع‌ید، پس از انجام مزایده و صدور سند به نام مزایده ۱۶۰
۴۱. عطف به ماسبق نشدن قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی ۱۶۱
۴۲. اثر ماده ۲ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی در احکام صادره قبل از تصویب آن قانون ۱۶۲
۴۳. کفایت صدور دستور دادگاه جهت حبس محکوم‌علیه مدیون ۱۶۳
۴۴. جواز یا عدم جواز حبس محکوم‌علیه در صورت عدم پرداخت نیم عشر دولتی ۱۶۳
۴۵. لزوم صدور اجراییه در حکم الزام به تنظیم سند ۱۶۵
۴۶. لزوم صدور حکم یا کفایت دستور دادگاه جهت فروش ملک مشاع ۱۶۶
۴۷. مدت اعتبار گواهی عدم امکان سازش و عدم امکان اجرای آن در خارج از مهلت مقرر قانونی ۱۶۷
۴۸. پذیرش یا عدم پذیرش نماینده اصحاب دعوا پس از قطعیت حکم ۱۶۸
۴۹. نحوه اخذ تأمین از دولت در اجرای احکام غیابی ۱۷۰
۵۰. صدور حکم غیابی در دعاوی علیه ادارات دولتی ۱۷۲
- اجرای احکام مدنی در نظریات مشورتی ۱۷۵**
۱. چگونگی عملکرد دادگاه‌ها و صلاحیت آن‌ها راجع به اعسار نسبت به محکوم‌به و هزینه دادرسی ۱۷۷

۱۷۸	۲. اجرای احکام دادگاه‌های حقوقی ۲
۱۷۹	۳. موارد صدور اجرائیه
۱۷۹	۴. حکم استرداد مال در فرض تلف
۱۸۰	۵. نبود خریدار در مزایده اموال
۱۸۱	۶. فروش مال بازداشت شده
۱۸۱	۷. انصراف از مزایده
۱۸۲	۸. پرداخت مالیات تنظیم سند از محل ثمن
۱۸۲	۹. انتقال حقوق مزایده
۱۸۳	۱۰. اجرائیه‌های کارگری
۱۸۳	۱۱. مسؤلیت پرداخت مالیات تنظیم سند انتقال
۱۸۴	۱۲. ملاک قیمت در فرض تلف عین معین
۱۸۵	۱۳. عدم توجه به اجرائیه
۱۸۵	۱۴. اخذ تأمین در اجرای احکام غیابی
۱۸۵	۱۵. اخذ ضامن یا تأمین قبل از صدور اجرائیه
۱۸۶	۱۶. اخذ تأمین در اجرای احکام مدنی
۱۸۶	۱۷. خودداری از اجرای حکم
۱۸۷	۱۸. مبنای قرار تأمین محکوم به
۱۸۸	۱۹. واخواهی در روی برگ عادی
۱۸۹	۲۰. مصادیق صدور اجرائیه
۱۸۹	۲۱. پرداخت حق اجرا
۱۹۰	۲۲. تبانی کارگر و کارفرما برای معلق شدن اجرای حکم
۱۹۲	۲۳. عدول از مزایده
۱۹۲	۲۴. صلاحیت‌های اجرای احکام
۱۹۴	۲۵. مرور زمان حق‌الاجرا
۱۹۶	۲۶. توقیف ملک با سند عادی
۱۹۷	۲۷. نقض رأی موضوع اجرائیه از طرق فوق‌العاده اعتراض
۱۹۹	۲۸. نبود خریدار در مزایده
۲۰۰	۲۹. حقوق صاحب سهام در فرض توقیف سهام
۲۰۲	۳۰. بررسی ماده ۱۸ قانون اجرای احکام
۲۰۳	۳۱. صدور اجرائیه
۲۰۳	۳۲. جلب محکوم‌علیه در فرض نبود خریدار در مزایده
۲۰۴	۳۳. توافق طرفین در اجرا
۲۰۵	۳۴. توقیف اموال قاجاق
۲۰۶	۳۵. معرفی دو مال با ارزش متفاوت جهت توقیف

۲۰۷	توقیف وجه اضافه پرداختی توسط محکومعلیه از سوی اجرای احکام
۲۰۸	اجرای حکم الزام به پرداخت نفقه
۲۰۹	امکان اعمال مرور زمان نسبت به نیمعشر اجرایی
۲۱۰	مصادیق هزینه‌های اجرایی
۲۱۱	رسیدگی به اعتراض ثالث اجرایی
۲۱۱	نحوه توقیف سهام شرکت سهامی خاص
۲۱۵	اجرای احکام مدنی در قوانین و مقررات
۲۱۷	قانون اجرای احکام مدنی
۲۱۷	فصل اول - قواعد عمومی
۲۱۷	مبحث اول: مقدمات اجرا
۲۱۸	مبحث دوم: دادورزها (مأمورین اجرا)
۲۲۰	مبحث سوم: ترتیب اجرا
۲۲۶	فصل دوم - توقیف اموال
۲۲۶	مبحث اول: مقررات عمومی
۲۲۸	مبحث دوم: در توقیف اموال منقول
۲۲۹	مبحث سوم: صورت‌برداری اموال منقول
۲۳۰	مبحث چهارم: ارزیابی اموال منقول
۲۳۲	مبحث پنجم: حفظ اموال منقول توقیف شده
۲۳۳	مبحث ششم - توقیف اموال منقول محکوم‌علیه که نزد شخص ثالث است
۲۳۵	مبحث هفتم: توقیف حقوق مستخدمین
۲۳۵	مبحث هشتم: توقیف اموال غیرمنقول
۲۳۶	مبحث نهم: صورت‌برداری اموال غیرمنقول
۲۳۷	مبحث دهم: ارزیابی و حفظ اموال غیرمنقول
۲۳۸	فصل سوم - فروش اموال توقیف شده
۲۳۸	مبحث اول: فروش اموال منقول
۲۴۱	مبحث دوم: فروش اموال غیرمنقول
۲۴۳	فصل پنجم - اعتراض شخص ثالث
۲۴۳	فصل ششم - حق تقدم
۲۴۴	فصل هفتم - تأدیه طلب
۲۴۵	فصل هشتم - هزینه‌های اجرایی
۲۴۷	فصل نهم - احکام و اسناد لازم‌الاجرا کشورهای خارجی
۲۵۱	قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب ۱۳۹۴/۳/۲۳

فصل اول

معرفی اجرای احکام در
رویه دادگاه ها

مبحث اول: کلیات اجرای احکام مدنی

زمانی که دعوا و اختلافی مطرح می‌گردد، مراحل دادرسی به ترتیب از ثبت دادخواست تا صدور حکم لازم‌الاجرا طی می‌گردد. پس از طی این مراحل، مرحله اجرای احکام که محصول تلاش طرفین دعوا و دادرسی پرونده است و نباید از آن غافل شویم آغاز می‌گردد. مرحله اجرای احکام، تنها در صورتی آغاز می‌شود که در پرونده حکم لازم‌الاجرا صادر شده باشد. منظور از حکم لازم‌الاجرا به موجب ماده یک قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶: «هیچ حکمی از احکام دادگاه‌های دادگستری به موقع اجرا گذاشته نمی‌شود مگر اینکه قطعی محسوب شود یا قرار اجرای موقت آن صادر شده باشد.» حکم قطعی حکمی است که قابل شکایت نمی‌باشد و در اینجا تفاوتی بین حکم و قرار نیست.

ماده ۲ قانون اجرای احکام مدنی مقرر می‌دارد: «احکام دادگاه‌های دادگستری وقتی به موقع اجرا گذارده می‌شود که به محکوم‌علیه یا وکیل یا قائم‌مقام قانونی او ابلاغ شده و محکوم‌له یا نماینده و یا قائم‌مقام قانونی او کتباً این تقاضا را از دادگاه بنماید.» شرط ابلاغ حکم به محکوم‌علیه به آن دلیل است که محکوم‌علیه پیش از اجرای حکم نسبت به آن آگاهی داشته باشد. البته این شرط ابلاغ استثنائاتی دارد و آن اجرای قرار تأمین خواسته و دستور موقت است. این قرارها در صورت اقتضای فوریت پیش از ابلاغ به طرف مقابل به موقع اجرا گذاشته می‌شوند.

اجرای احکام در ایران تابع قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶ است. اخیراً در سال ۱۳۹۴ قانونی تحت عنوان قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید که قانون سابق مصوب سال ۷۷ را نسخ نمود.

قانون‌گذار کلیه محکومیت‌های مالی اعم از دیه و ضرر و زیان ناشی از جرم را (به جز جزای نقدی که ساز و کار آن را در مواد ۵۲۹ به بعد قانون آیین دادرسی پیش‌بینی

نموده است و امکان تقسیط را نیز فراهم نموده) مشمول این قانون دانسته و از سوی دیگر در جهت یکسان سازی سازوکار اجرای حکم، مفاد قانون جدید را به گزارش‌های اصلاحی مراجع قضایی و همچنین آراء صادره از مراجع شبه قضایی که اجرای آن از طریق دادگاه صورت می‌گیرد و آراء مدنی صادره از تعزیرات حکومتی تسری داده است. لذا باید گفت احکام صادره از هیأت تشخیص و هیأت حل اختلاف قانون کار و همچنین آراء داوری با توجه به اینکه اجرای آن توسط دادگاه صورت می‌پذیرد به حکم قانون‌گذار مشمول قانون جدید بوده و در نتیجه طرح ادعای اعسار و تقسیط از سوی محکوم‌علیه چنین آرائی در دادگاه مورد پذیرش قرار گرفته است چراکه مطابق با ماده ۲۷ قانون جدید کلیه احکام مندرج در این قانون نسبت به آراء صادره از مراجع مذکور نیز سرایت یافته و حتی دادگاه صالح در رسیدگی به این ادعا نیز صراحتاً از سوی قانون‌گذار تعیین گردیده است.^۱

۱. حسینی، سید جعفر، *تحولات ونوآوریهای قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی مصوب سال ۱۳۹۴*، قابل دسترس در پایگاه کانون وکلای البرز

مبحث دوم: انواع اجرای احکام^۱

گفتار اول: حکم مالی

حکم مالی، حکمی است که متضمن پرداخت وجه یا تسلیم عین معین باشد. حکم مالی می‌تواند هم از سوی دادگاه حقوقی و هم از سوی دادگاه کیفری به عنوان بخشی از حکم کیفری صادر گردد. به طور مثال در حکم کیفری ممکن است به جبران ضرر و زیان وارده اشاره شده باشد.

گفتار دوم: حکم انجام متعهد مالی

زمانی است که فردی متعهد به انجام عملی بوده است و فی الحال از انجام تعهد امتناع می‌نماید و دادگاه حکم به الزام به انجام تعهد علیه متعهد به نفع متعهدله صادر می‌کند. به طور مثال فردی متعهد به انجام نقاشی یک ساختمان شده است و اکنون که از انجام تعهد امتناع می‌نماید دادگاه حکم بر الزام وی به انجام نقاشی ساختمان را صادر می‌کند.

گفتار سوم: حکم غیرمالی

حکم غیرمالی مواردی همچون تخلیه، طلاق و... را دربرمی‌گیرد.

گفتار چهارم: حکم قائم به شخص

احکام قائم به شخص احکامی هستند که توسط هیچ‌کس به جز خود متعهد امکان اجرا ندارد. به طور مثال اجرای حکم تمکین علیه زن تنها توسط خود زن قابل اجرا می‌باشد.

۱. این تقسیم‌بندی برگرفته از تقریرات درس اجرای احکام مدنی دکتر علی مهاجری است.

مبحث سوم: شرایط اجرای حکم

تنها احکام لازم الاجرا، قابل اجرا توسط دایره اجرای احکام می‌باشند. احکام لازم الاجرا به شرح ذیل است:

۱. حکم قطعی دادگاه بدوی
۲. حکم دادگاه بدوی که در مهلت مقرر تجدیدنظرخواهی نشده و یا اگر تجدیدنظرخواهی شده اعتراض رد شده.
۳. حکم دادگاه بدوی که مورد تأیید مرجع تجدیدنظر قرار گرفته.
۴. حکمی که دادگاه تجدیدنظر پس از نقض حکم دادگاه بدوی صادر می‌کند.